

מי גדול ממי

מים ראשונים: במספר דרשות מצוי הביטוי: "מי גדול ממי"? במשתמע, מי חשוב או נחשב יותר וממי, מי עשה מעשה גדול יותר, מי גילה גדלות נפש ואיפוק יותר וכו'. רכזנו בדף זה את הדרשות שמצאנו על מוטיב זה ונסה להבין את פשרן. למה השוואה זו חשובה? למה היא מובילה?

ספרי דברים פרשת עקב פסקא מא - תלמוד או מעשה

וכבר היו רבי טרפון ורבי עקיבה ורבי יוסי הגלילי מסובים בבית עריס בלוד. נשאלה שאלה זו לפנייהם: מי גדול, תלמוד או מעשה? אמר ר' טרפון: גדול מעשה. ר' עקיבה אומר: גדול תלמוד. ענו כולם ואמרו: גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה.¹

מסכת קידושין דף לא עמוד א – מצווה ועושה או אינו מצווה ועושה

וא"ר חנינא: ומה מי שאינו מצווה ועושה - כך, מצווה ועושה על אחת כמה וכמה,² דאמר ר' חנינא: גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.³

משנת רבי אליעזר פרשה יט – משה או אלישע?

וכיון שהגיעה השעה לצאת ישראל ממצרים, הלך משה רבינו ועמד על נילוס נהר, ואמר: יוסף יוסף, הגיעה העת שהשבעתנו, השכינה מעוכבת לך וישראל מעוכבין לך. אם אתה מגלה עצמך – מוטב; ואם לאו – הרי אנו נקיים משבועתך. מיד צף ועלה ארונו שליוסף. ר' שמעון אומר: אל תתמה. וכי מי גדול, משה או אלישע? הברזל או יוסף? אם כן עשה אלישע לברזל, קל וחומר משה ליוסף.⁴

בראשית רבה עח א - השומר או הנשמר, הנישא או הנושא, המשלח או המשתלח

"וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי" (בראשית לב כז) - ... ר' מאיר ור' יהודה ור' שמעון, ר' מאיר אומר: מי גדול, השומר או הנשמר? ממה שכתוב: "כִּי מִלְאָכְיוֹ יִצְנֶה לְךָ לְשֹׁמְרְךָ כְּכֹל דְרָכֶיךָ" (תהלים צא יא) – הוי: הנשמר גדול מן השומר. ר' יהודה אומר: מי גדול, הנושא או הנישא? ממה שכתוב: "עַל כַּפַּיִם יִשְׁאֹנְדָךְ פֶּן תִּגְלַף בְּאָבְן רִגְלְךָ" (שם יב) – הוי: הנישא גדול מן הנושא. רבי שמעון אומר: מי גדול, המשלח או המשתלח? ממה שכתוב: "שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר" – הוי: המשלח גדול מן המשתלח.⁵

¹ נפתח ב"מי גדול ממי" בסיסי ומהותי בעולם התורה בין התלמוד למעשה, עליו הרחבנו בדף מיוחד [תלמוד או מעשה](#) בפרשת עקב. כאן נראה שיש הסכמה, שהרי "ענו כולם ואמרו". האמנם הסכמה, או שמא 'הליכה על חבל דק' ואמירה של כל שאר החכמים לר' טרפון ולר' עקיבא: הוויכוח ביניכם מיותר. התלמוד והמעשה שניהם גדולים וחשובים. גדול הוא התלמוד שבלעדיו לא ייתכן מעשה, אך מה מטרת הלימוד אם לא המעשה, מה ערך יש ללימוד שאינו מביא למעשה? ("כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו", יבמות קט ע"ב). נחפש "מי גדול ממי" בכיוון קצת אחר.

² אמירה זו של ר' חנינא מובאת בגמרא שם בעקבות הסיפור על דמא בן נתניה, גוי מאשקלון, שבאו אליו חכמים לקנות בכסף רב אבן שהייתה חסרה באפוד, ולא מכר להם משום שלא רצה להעיר את אביו שישן והמפתח לתיבה ובה האבן, היה מונח למראשותיו. נראה שגם מאמר זה ידוע ומוכר (מי לא שמע את זה כשנעשה בר מצווה?), וכאן יש הכרעה ברורה, למרות שיש כמובן גם שבח גדול למי שמקבל על עצמו עשייה שאיננה מחוייב בה: עשייה לפני משורת הדין, התנדבויות למיניהן, נשים שמקיימות מצוות עשה שהזמן גרמא, ילדים לפני בר מצווה, חסידי אומות העולם וכו'; וההד של מי שאינו מצווה ועושה, נשמע בברור. ראו בגמרא שם (ובמקבילה בבבא קמא פז ע"א) שרב יוסף שהיה עיוור והקפיד על כל המצוות רצה לעשות יום טוב לחכמים אם יאמרו לו שגדול מי שאינו מצווה ועושה. ועדיין, אנו מחפשים "מי גדול ממי" בכיוון אחר.

³ נראה שגם מאמר זה ידוע ומוכר (מי לא שמע את זה כשנעשה בר מצווה?), וכאן יש הכרעה ברורה, למרות שיש כמובן גם שבח גדול למי שמקבל על עצמו עשייה שאיננה מחוייב בה: עשייה לפני משורת הדין, התנדבויות למיניהן, נשים שמקיימות מצוות עשה שהזמן גרמא, ילדים לפני בר מצווה, חסידי אומות העולם וכו'; וההד של מי שאינו מצווה ועושה, נשמע בברור. ראו בגמרא שם (ובמקבילה בבבא קמא פז ע"א) שרב יוסף שהיה עיוור והקפיד על כל המצוות רצה לעשות יום טוב לחכמים אם יאמרו לו שגדול מי שאינו מצווה ועושה. ועדיין, אנו מחפשים "מי גדול ממי" בכיוון אחר.

⁴ כאן אנחנו מגיעים ל"מי גדול ממי" בהשוואה בין אישים. מקור מרכזי להשוואות כאלה היא הדרשה בדברים רבה יא ג המהללת את משה בסוף ימיו ומראה כיצד הוא גדול יותר מאדם הראשון, מנח ומשלושת האבות: אברהם, יצחק ויעקב. ובגמרא סנהדרין פט ע"ב הוויכוח בין ישמעאל ליצחק מי גדול מי, משה שאומר אחי אהרון גדול ממני (תנחומא בובר שמות יח), ובגמרא ברכות לד ע"ב על ר' חנינא ורבן יוחנן בן זכאי ואולי עוד. ובאבות דרבי נתן נוסח א פרק יב, שבחם של המלאכים שמכבדים זה את זה "שבשעה שפותחין את פיהם ואומרים שירה זה אומר לחבירו: פתח אתה, שאתה גדול ממני. וזה אומר לחבירו: פתח אתה, שאתה גדול ממני. לא כדרך שבני אדם עושין שזה אומר לחבירו: אני גדול ממך וזה אומר לחבירו אני גדול ממך". אך אנו מבקשים לבחון "מי גדול ממי" בכיוון אחר, כדלהלן.

⁵ כבר הרחבנו לדון בדרשה נאה זו בדברינו [כי מלאכיו יצוה לך לשמוך בכל דרכך](#) בפרשת וישלח, שם הזכרנו גם את פיתוח המוטיב במדרשים מאוחרים כמו מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמורים צא ו-קד ומשנת רבי אליעזר פרק טו. ראו התוספת במדרש תהלים צא: "כי מלאכיו יצוה לך. ר' יהודה אומר: מי גדול הפוטר או הנפטר ... הרי יעקב פוטר המלאך". ובמזמור קד: "אמר ר' זעירא: אפילו שיחתן של ישראל תורה היא, משל הדיוט יהי אלהיך לוייתך, אמר ר' מאיר מי גדול הנישא או הנושא, הוי אומר הנישא, מי גדול השומר או הנשמר, הוי אומר הנשמר, למה שאלמלא שיש לו מעשים טובים לא היה נישא ונשמר". ובמשנת רבי אליעזר פרשה טו: "וכי מי גדול, השומר או הנשמר. שכן דרך עבדי המלך להיות משמרין את אדוניהם, וכתוב בצדיקים, כי מלאכיו יצוה לך לשמוך בכל דרכיך. הוי שהצדיקים גדולים מן המלאכים. ר' יהודה אומר: תדע לך שהצדיקים גדולים מן המלאכים. וכי מי

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים מסכתא דנזיקין פרשה יח – האוהב או הנאהב

רבי שמעון בן יוחאי אומר: הרי הוא אומר: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה לא) - וכי מי גדול, מי שאוהב את המלך או מי שהמלך אוהבו? הוא אומר מי שהמלך אוהבו, שנאמר: "וְאֹהֲבֵי גֵר לְקַתְּ לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה" (דברים י ח)⁶ - חביבין הגרים שבכל מקום הוא מכנן כישראל; נקראו בני ישראל עבדים, שנאמר: "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה נה), ונקראו גרים עבדים, שנאמר: "לאהבה את שם ה' להיות לו לעבדים" (ישעיה נו ו).⁷

ספרי דברים פרשת עקב פסקא מז - האוהבים או המאהבים

דבר אחר: "ומצדיקי הרבים" (דניאל יב ג) - אלו גבאי צדקה. רבי שמעון בן מנסיא אומר: אלו זקנים, וכן הוא אומר: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה לא). מי גדול, האוהבים או המֵאֲהִיבִים? הוא אומר המאהבים - אם האוהבים "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", קל וחומר המאהבים.⁹

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח מסכתא דשירה פרשה ט - הצדיק או העולם

"ששים המה מלכות" (שיר השירים ו ח) - אלו ששים רבוא, "ושמונים פילגשים" - אלו מבן כ' שנה ולמעלה, "ועלמות אין מספר" - אלו הקטנים שאין להם מנין.¹⁰ אף על פי כן, "אחת היא יונתי תמתי" (שם שם ט) - זה משה שנשקל כנגד הכל. וכבר היה רבי יושב ודורש שילדה אשה במצרים ס' רבוא. נענה תלמיד אחד מלפניו ואמר לו: רבי, מי גדול, העולם או הצדיק? אמר לו: הצדיק. למה? כשילדה יוכבד את משה היה שקול כנגד כל העולם כולו. וכי היכן מצינו שהיה משה שקול כנגד הכל? שנאמר: "כאשר צוה ה' את משה ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים" (במדבר כו ד),¹¹ ואומר: "אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו א), ואומר: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" (דברים לד ט).¹²

גדול, הנושא או הנישא. שכן דרך עבדי המלך נושאין את אדוניהם, וכתוב בצדיקים: על כפים ישאונן - הוא שהצדיקים גדולים מן המלאכים. ... ר' שמעון אומר: תדע לך שהצדיקים גדולים מן המלאכים, מי גדול, המשלח או המשתלח, הוא אומר המשלח. שכן האב משלח את בנו והרב את תלמידו. המוטיב המרכזי כאן הוא גדולתם של הצדיקים על פני המלאכים.

⁶ ראו בראשית רבה ע ה שפסוק זה משמש ברקע סיפור גיורו של עקילס. מובא גם בדברינו [הגר שביקש להיות כהן גדול](#) בפרשת במדבר.

⁷ ובתמצית במשנת רבי אליעזר פרשה טז: "ר' שמעון בן יוחאי אומר: גדול מה שנאמר בגרים יתר ממה שנאמר בצדיקים. בגרים הוא אומר: ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, ובצדיקים הוא אומר: ואוהביו כצאת השמש. וכי מי גדול, מי שהוא אוהב את המלך או מי שהמלך אוהבו? המשל אומר: הכל אוהבין את מלכן, אשרי מי שמלכו אוהבו". עוד על חביבות הגרים בהשוואה לבני ישראל, ראו המשל על הצבי שבא להסתפח לצאן במדרש תהלים (שחר טוב; בובר) מזמור קמו: למה הדבר דומה? למלך שהיתה לו צאן. והיתה יוצאה ורועה בשדה ונכנסת בערב בכל יום, פעם אחד נכנס צבי עם הצאן הלך לו אצל העזים והרחלים, והיה רועה עמהן, נכנס עמה יוצאת לרעות יצא עמה, אמרו למלך: הצבי הולכה עם הצאן ורועה עמהן בכל יום יוצא ונכנס עמהן, היה המלך אוהב לצבי ביותר, בזמן שהוא יוצא לשדה מצוה לרועה ואומר לו הזרר בצבי הזה לא יכהו אדם, וכשהיה נכנס עם הצאן היה מצוה אוהבו עליו תנו לו שיאכל וישתה, והיה אוהב הצבי ביותר. אמר ליה הרועה: אדוני המלך, כמה תישים וכמה עזים וכמה רחלים וכמה גדיים יש לך, ואין אתה מזהירני, ואל הצבי בכל יום אתה מצוני עליו?! אמר ליה: הצאן כך דרכה לרעות, אבל הצביים במדבר הן יושבין, אין דרכן ליכנס לישוב אצל בני אדם, וזה הצבי נכנס וישב אצלנו, לא נחזיק לו טובה שעזב המדבר הגדול הרחב, מקום שהצביים והאילות רועות, והניח אותן ובה אצלנו? לכן אנו צריכין להחזיק לו טובה. כך אמר הקב"ה: טובה גדולה צריך אני להחזיק לגר, שהניח משפחתו ובית אביו ובה אצל, לכן אני מצוה עליו ואהבתם את הגר וכו'".

⁸ ראו הפסוק השלם שם: "וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ קְזָהָר הַרְקִיעַ וּמִצְדֵי הַרְבִּים פְּנוּכְבִּים לְעוֹלָם וָעֶד".

⁹ אנחנו עדיין במוטיב האהבה והדילמה כאן היא בין מי שאוהב (את המלך - הקב"ה ואת הזולת), שלעיל ראינו שהוא נחות מהנאהב, ובין מי שמאהב, היינו גורם לאחרים לאהוב (את המלך - הקב"ה ואת כל אדם). והתשובה היא שהמאהב גדול יותר. בדומה לכלל בהלכות צדקה וגמילות חסדים: "גְּדוֹל הַמְעֵשֶׂה יוֹתֵר מִן הַעוֹשֶׂה" (בבא בתרא ט ע"א). ולא בכדי מדבר כאן המדרש על גבאי צדקה. אלא שכאן, בניגוד לדרשה הקודמת (ולדרשות דומות שראינו ונראה), אין סמך מפסוק שהמאהב גדול מהאוהב, אלא סברה פשוטה היא בעיני הדרשן - "קל וחומר" שאינו נזקק לסיוע נוסף. אולי באמת עמד הכלל ממעשה הצדקה לנגד עיני הדרשן. ומה גם שהמאהב מזכיר את דמותו של אהרון משכין השלום (ראו הדרשות על בכי "כל בית ישראל" את אהרון מול בכי "בני ישראל" את משה, ספרא שמיני מכילתא דמילואים אות לז, תנחומא בובר חוקת הוספה ב ועוד).

¹⁰ הוספת העלמות (בני העלומים, ריבוי של עלם הוא נער) הוא ברור אבל ההבדל בין ששים רבוא ובין "שמונים פלגשים" שהם מבן עשרים שנה ומעלה, היינו גברים יוצאי צבא, אינו ברור והתקשו בכך פרשני המכילתא והמקבילות. אולי שיש רבוא הם הפקודים יוצאי הצבא שהם מבן עשרים שנה ועד חמישים או ששים שנה (ויקרא כו ג, במדבר פרק ד), למרות שבמניין הפקודים בתחילת ספר במדבר ובסופו, אין מגבלה לגיל "מלמעלה", ושמונים כוללים גם את הזקנים שמעבר ליוצאי הצבא. כך או כך, הפרשנים מפנים למקבילה בשיר השירים רבה (וילנא) פרשה ו סימן ד: "רבנן פתרי קרייה ביוצאי מצרים, ששים המה מלכות, ששים אלו ששים רבוא שיצאו מבן עשרים שנה ומעלה, ושמונים פלגשים, אלו שמונים רבוא שיצאו ישראל ממצרים מבן עשרים שנה ולמטה, ועלמות אין מספר, אין קץ ואין סכום לגרים".

¹¹ בפרשת הפקודים בפרשת פנחס.

¹² וכך גם במקבילה במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי שמות טו יג פרשת בשלח. החשוב לעניינינו הוא שוב השאלה: מי גדול ממי? החסידים ימצאו בדרשה זו מקור טוב לכוחו של הצדיק אל מול "העולם" (לפעול כנגד "העולם") ולקשר עם משה רבנו. אך נראה שהרעיון הכללי הוא שכל אדם הוא עולם ומלואו (סנהדרין פרק ד משנה ה). כל אדם ישר והגון ששומר על צלם אלהים שבו, נוח לבריות ונוח לשמים, יכול במעשיו להכריע את העולם לכף זכות (קידושין מ ע"ב) וחר"ח גם ההפך. הקביעה שהצדיק גדול מהעולם

ספרי במדבר פרשת קרח פסקא קיט - הממליך או המולך

נמצאת אומר: שלושה כתרם הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה - זכה בו אהרן ונטלו. כתר מלכות - זכה בו דוד ונטלו. הרי כתר תורה מונח, כדי שלא ליתן פתחון פה לבאי העולם לומר אילו היה כתר כהונה וכתר מלכות מונחים הייתי זוכה בהן ונטלן. הרי כתר תורה [תוכחה] לכל באי העולם, שכל מי שזוכה בו מעלה אני עליו כאלו שלושתם מונחים וזכה בכלם, וכל מי שאין זוכה בו מעלה אני עליו כאילו שלושתם מונחים ולא זכה באחד מהם. ואם תאמר, מי גדול משניהם? היה ר' שמעון בן אלעזר אומר: מי גדול, הממליך או המולך? הרי אומר: הממליך. העושה שרים או העושה שררה? הרי אומר: העושה שרים. כל עצמן של שני כתרם הללו אין באים אלא מכוחה של תורה וכן הכתוב אומר: "בְּיַמֵּי מֶלְכִים יִמְלְכוּ ... בְּיַמֵּי שְׂרָיִם יִשְׂרְוּ" (משלי ח טו-טז).¹³

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים מסכתא דנזיקין¹⁴ – הגנב או הנגב

שבעה גנבין הם; הראשון שבגנבים: גונב דעת הבריות, והמסרב לחבירו לארחו ואין בלבו לקרותו,¹⁵ והמרבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל,¹⁶ והפותח חביותיו והן מכורות לחנוני,¹⁷ והמעוול במדות, והמשקר במשקלות, והמערב את הגירה בתלתן והחול בפול והחומץ בשמן¹⁸ ... ולא עוד אלא שמעלין עליו שאם היה יכול לגנוב דעת העליונה גונבה; וכן מצינו באבשלום שגנב שלש גניבות, לב אביו ולב בית דין ולב בית ישראל, שנאמר: "וַיִּגְנֹב אֶבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל" (שמואל ב טו ו).¹⁹

וכי מי גדול, הגונב או הנגנב? הרי אומר: זה הנגנב, שהוא יודע שהוא נגנב והוא מחריש; וכן מצינו באבותינו כשעמדו על הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה, שנאמר: "כֹּל אֲשֶׁר דָּבַר יְיָ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כד ז), כביכול ונגנב לב בית דין בידן, שנאמר: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לְהֵם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים וְכוּ" (דברים ה כו).²⁰

והוא שקול כנגד הכל, מטילה אחריות כבדה על כל יחיד ויחיד בעולם. בה בעת, יש לשים לב גם לכוחו של הציבור. הפסוקים בהם נחתמת הדרשה לעיל (כולל האחרון) משווים את משה לכלל ישראל, אבל ההשוואה היא דו-כיוונית. כוחו של הציבור שפועל ביחד הוא כוחו של הצידיק. ואנו נזכרים בדברי התוכחה של משה באחרית ימיו כאשר בני ישראל לא בקשו עליו רחמים שיכנס לארץ: "אחד פדה ס' רבוא בעגל וס' רבוא לא היו יכולין לפדות אדם אחד?" (דברים רבה ו י). למשה הצידיק היו ציפיות מהציבור.

¹³ ובימינו היינו אולי אומרים: מי גדול, השליט או החוק? הרי אומר: החוק שמכוחו מקבל השליט את סמכותו. החזון בתורה הוא שהמלך הולך לכל מקום עם ספר התורה (דברים יז ט) ויש למלך מצווה מיוחדת לכתוב לו ספר תורה (שם יח), נוסף למצווה המוטלת על כל איש בישראל. ומי שבה את התורה? ראו מדרש תנחומא (בבב) פרשת ויקרא סימן ו שמציג את השאלה: מי גדול, השובה – משה ששבה את התורה, או הנשבה (הנשבת) – היא התורה שנשבתה כביכול וירדה לארץ וניתנה בידי החכמים. וזה לשון המדרש שם: " ... וכן הוא אומר: ויקרא אל משה - גדול היה משה. ראה מה כתיב: ויקרא אלהים לאור יום (בראשית א ה) - זו קריאה זו קריאה, מי גדול השובה או הנשבה? הרי אומר השובה. ראה מה כתיב: ויקרא אלהים לאור יום, ואין אור אלא תורה, שנאמר: כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו כג). משה שבה את התורה, שנאמר: עלית למרום שבית שבי וגו' (תהלים סח יט). וכל זה בקשר להודת השכינה לארץ ומשל היוצר שמאוה לכלי החסר מעשה ידיו. ראו דברינו [האמנם ישב אלהים את האדם](#) בפרשת תרומה וכן [עלית למרום שבית שבי](#) בחג השבועות. התורה גדולה כי היא ממליכת המלכים, אבל האדם ששבה את התורה והורידה לארץ, הוא גדול מהתורה שנשבתה.

¹⁴ מקבילה מדויקת למדי מצויה בתוספתא בבא קמא (ליברמן) פרק ז הלכה ה, ולהלן נצביע על הבדלים קטנים.

¹⁵ מזמין את חברו לסעוד אצלו שלא בלב שלם ורק על מנת לעשות רושם, ובאמת מצפה שחברו יסרב. ואת "מסרב" כאן נראה שיש לקרוא כמו "מסרהב" שהוא מפציר בארמית, ראו גמרא שבועות כג ע"ב: "במסרהב בו חבירו עסקינן, דאמר לו בוא ושתה עמי יין ושמן ודבש", ובגמרא בבא קמא (כח ע"א, לב ע"ב) על אדון שמסרהב בעבדו שיצא לחרות. ובגמרא שבת י ע"א בשיקול הקצאת זמן לתפילה או ללימוד תורה, נראה ש"מסרהב", שם הוא ממנה.

¹⁶ רעיון דומה לקודם.

¹⁷ נראה שמדובר בסיטונאי שמכר את סחורתו לחנוונים (קמעונאים) וכעת גם מוכר ישירות לקהל, ראו הנוסח במקבילה בתוספתא: "המפתח לו החביות שמכורות לחנוני".

¹⁸ פה כבר מדובר ברמאות של ממש. ראו דברינו [איפה ואיפה – על מדות ומשקלות](#) בפרשת כי תצא.

¹⁹ לאחר שדוד סולח לו על הריגת אמנון (בעקבות אונס תמר אחותו) והוא, אבשלום, מתחיל לנהוג גינוני מלכות ולהתחבב על העם ולשפוט אותם. והשלב הבא הוא מרד אבשלום. לא בכדי פתח הדרשן בגונב דעת הבריות וסיים בגונב דעת העליונה במטרה ברורה להשוות ביניהם. ראו שוב במקבילה בתוספתא " ... ולא עוד אלא שמעלין עליו שאילו היה יכול לגנוב דעת העליונה היה גונב, שכל הגונב דעת הבריות נקרא גנב, שנאמר: ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל". ומכאן נתגלגל לעיקר הדרשה.

²⁰ וממדרש מכילתא והתוספתא מתגלגלת הדרשה גם למדרש דברים רבה ז י פרשת כי תבוא על הפסוק: "וְלֹא יִתֵּן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרִאוֹת וְאָזְנַיִם לְשִׁמֵּעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (דברים כט ג), עליו הרחבנו בדברינו [האם הוחמצה השעה](#) – שם אגב הביקורת על עם ישראל איננה מהפסוק "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", אלא מהפסוק בתהלים עח לו: "ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו". ועדיין יש להבין מה פשר המונח "גדול" בהקשר זה והשאלה: מי גדול ממי? מעשיו של מי בולטים יותר ועושים יותר רושם? גדלותו של הקב"ה היא ברורה: הוא יודע שבני ישראל אינם כנים ובכל זאת הוא לא רק מבליג ומחריש, אלא גם אומר: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וכו'!" אבל מה יכולה להיות גדלות בני ישראל, מה גדלותו של הגנב? אולי שאם כל הביקורת וחוסר השלמות, עדיין אמרו "נעשה ונשמע", גנב שהוא בשר ודם מתעלה לרגע גם אם בלבו פנימה הוא יודע שזה זמני ואחרי העליה תבוא הנפילה. ברגע מסוים הייתה התעלות והתלהבות גם אם פסיכולוג טוב יבוא ויגיד שזו לא הייתה כנה ושלמה. והרי אנו חוזרים ומכים על חטא בכל יום כיפור, שנה בשנה, ומבטיחים לשפר מעשינו והקב"ה יושב ומקשיב ואומר: "מי

מחלקי המים

מים אחרונים:

יתן והיה לבבם זה להם" כל השנה. ויודע ועד שלא נעמוד בהבטחותינו. ראו גם דברינו שני פנים לתשובה שבתשובה יש מוטיב של שוחד כלפי שמים. זו אולי ההווה אמינא שיש משהו חיובי גם בגנב, אבל גדול יותר מהנגנב? לא. ההכרעה היא לטובת הנגנב שידע ויודע שהוא נגנב בכל זאת אמר ואומר בכל שנה: "מי יתן". נשמח לשמוע פתרונות לביטוי מיוחד זה.